

MODALIZAREA ȘI ASPECTUL ÎN SUBDIALECTELE BĂNĂȚEAN ȘI MARAMUREȘEAN

IOAN-MIRCEA FARCAȘ

După cum se precizează în *Gramatica limbii române* (vol. II. *Enunțul*, p. 674): „Modalitatea este o categorie fundamental subiectivă, care se realizează însă în două variante: (a) cu subiectivitate asumată (de exemplu, prin folosirea persoanei I singular: *sunt sigur, mi se pare, îmi place*); (b) cu aparentă obiectivizare, atribuind atitudinea unor condiții exterioare locutorului (în construcții impersonale: *e sigur, se pare, e frumos*). În acest sens se vorbește de modalitate subiectivă (a) și obiectivă (b): între cele două este o diferență de expresie care indică strategii distincte ale locutorului” (GALR: 674).

Modalizatorii, adică mijloacele de realizare a modalizării, sunt grupați, în aceeași lucrare, în următoarele tipuri:

- (a) gramaticali:
  - modurile verbale;
- (b) lexico-gramaticali (expresii modale specializate):
  - adverbe și locuțiuni adverbiale: semiadverbe;
  - verbe modale (operatori modali);
- (c) lexicali:
  - verbe cu sens modal (epistemice, volitive, deontice, apreciative);
  - perifraze stabile sau libere;
- (d) prozodici:
  - intonația.

1. În cele ce urmează ne vom referi, pe de o parte, la verbele modale de tipul *a putea, a trebui*, care se întâlnesc extrem de frecvent în româna standard, iar, pe de altă parte la prefixele *do-*, *pro-* și *ză-*, care se alipesc la baze verbale în graiurile din Banat (iar prefixul *ză-* și în cele din Maramureș) și prin care sunt exprimate sensuri aspectuale. Cele două verbe menționate mai sus, *a putea* și *a trebui*, sunt considerate ca fiind cele mai individualizate verbe modale (GALR II: 675), caracterizate prin lipsa unei autonomii semantice și gramaticale; întrebuințate cu sens modal, ele nu pot apărea fără un verb suport¹, împreună cu care formează o

---

¹ Excepțiile fiind aparente: în situația verbului *a putea*, de exemplu, un context ca *Noi putem* este considerat în GALR o situație de „elipsă recuperabilă contextual”.

unitate semantică și temporal-aspectuală. O trăsătură specifică verbului *a putea* este aceea a combinării cu un verb suport la infinitiv, neprecedat de prepoziția *a* (*ibidem*, p. 676).

O primă „deviere” de la caracteristicile limbii române literare este tocmai combinarea lui *a putea* cu infinitive precedate de *a*, atestată în culegerile de texte dialectale alcătuite pe baza anchetelor întreprinse în graiurile maramureșene de la nordul Tisei (incluse în prezent în Ucraina):

n-am putut a le opri (BA²-TD-Bas., p. 315/25); *n-am putut a lucra* (BA-TD-Bas., p. 324/5); *nu pot a ieși* (AJ-TD-Bas., p. 342/5); *să poți a năpusti* (AJ-TD-Bas., p. 345/5);

La sud de Tisa, în Maramureșul istoric, după verbul *a putea* se înregistrează forme cu infinitivul neprecedat de *a*; foarte frecvent, dar nu regulat, infinitivul prezintă apocopa atât de caracteristică acestor graiuri:

– fără apocopă: *n-am putut mere* (TD-Mar., Bz, p. 2/25)

– cu apocopă: *n-am putut fă* [= face] *nic* (BA-TD-Bas., p. 324/35);

Apocopa este considerată caracteristică definitorie a subdialectului maramureșean, fiind întâlnită atât a sud, cât și la nord de Tisa.

Și după verbul *a trebui*, graiurile din Maramureș oferă exemple de folosire a infinitivului ca verb suport, precedat de *a*:

o trăit [= trebuie] *a-ncrefi* (PI-TD-Bas., p. 395/15);

Tendința de înlocuire a infinitivului cu conjunctivul³ este așadar încă nefinalizată la nivelul limbii române actuale, dat fiind că în graiurile din Transilvania și, în special, în Maramureș, se folosesc cu mare frecvență construcții infinitivale⁴. Supraviețuirea construcțiilor cu infinitivul într-o măsură considerabilă este un indiciu al arhaicității graiurilor respective; în opoziție cu ele, limba din zona central-sudică se dovedește a fi mai inovatoare prin preferința pentru construcțiile cu conjunctivul, fenomen care o apropie de limbile balcanice (Vulpe 1963: 123–153).

2. Din perspectivă sintactică, GALR (II: 254) încadrează, pe bună dreptate, astfel de construcții în categoria predicatului complex cu suport semantic verbal⁵.

² Siglele BA, AJ, PI reprezintă, în ordine, localitățile de la nord de Tisa: Biserica Albă, Apșa de Jos, Plăiuț. Bz este localitatea Botiza de la sud de Tisa.

³ Prin această tendință de înlocuire a infinitivului cu conjunctivul, româna se apropie de limbile balcanice. Cf. Vulpe 1963: 123–153.

⁴ Conjunctivul apare extrem de rar în graiurile maramureșene. Se pare că fenomenul de înlocuire a infinitivului cu conjunctivul este anterior secolului al XVI-lea (Diaconescu 1977: 48). Pe baza procentului de reprezentare a infinitivului sau conjunctivului (pentru secolul al XVI-lea), Ion Diaconescu stabilește două zone lingvistice:

a) zona nordică – nordul Moldovei și nordul Transilvaniei – unde construcțiile cu infinitivul sunt predominante față de cele cu conjunctivul: 55% infinitiv, 45% conjunctiv (pe baza *Psaltirii Hurmuzachi* și a documentelor: acte și scrisori);

b) zona central-sudică, unde construcțiile cu conjunctivul sunt predominante: 27% infinitiv, 73% conjunctiv (pe baza *Cazaniei a II-a* coresiene, a *Paliei de la Orăștie* și a documentelor).

⁵ Gruparea s-a făcut în funcție de clasa morfologică a suportului semantic (GALR, II: 254). Pe lângă predicatul complex cu suport semantic verbal, aceeași lucrare identifică și predicat cu suport semantic adjectival, nominal, adverbial, grup prepozițional, participial (*ibidem*).

În această categorie, intră, ca suport verbal, pe lângă infinitive și conjunctive (de exemplu: *poate să citească*), și supine: *se pune pe învățat*.

După criteriul valorii operatorului, GALR (II: p. 255) delimitează o subclasă a predicatului complex cu operator aspectual, construit cu verbe aspectuale de tipul: *a începe, a termina, a se apuca, a se pune, a sta*, în contexte cum ar fi: *Ion începe să învețe, Ion termină de învățat, Ion se apucă de învățat, Ion se pune pe plâns* sau *Casa stă să cadă*.

Clasa verbelor lexicale cu sens modal – care include în mod evident și alte verbe în afara celor enumerate mai sus – nu va fi discutată în acest articol, rămânând să facă obiectul unui studiu viitor.

3. La nivelul graiurilor dacoromâne, atenția noastră se îndreaptă, cu precădere, către subdialectele bănățean și maramureșean, unde întâlnim o serie de construcții cu rol modalizator, rezultate din influența limbilor de origine slavă: sârba, pentru subdialectul bănățean, respectiv ucraineana pentru subdialectul maramureșean.

În graiurile din sudul Banatului, categoria aspectului se exprimă printr-o serie de prefixe de tipul *do-*, *pro-*⁶, *ză-*, considerate elemente distinctive ale subdialectului bănățean și provenite din contactele lingvistice cu sârbi.

3.1. Prefixul *do-* indică:

3.1.1. Caracterul finit al acțiunii exprimate de verbul-bază, de exemplu: *am domâncat* „am terminat de mâncat” (cf. *Tratat de dialectologie românească* 1984: 265). Este de reținut observația din lucrarea amintită privitoare la imposibilitatea atașării acestui prefix la verbe momentane; el este specializat pentru verbele terminative și durative: *am doterminat mâncarea* (*ibidem*), *acuma o domurit* (*ibidem*), *se dogată* „se termină de tot” (variantea *dogată* ne-a fost confirmată în toamna acestui an, de un român din Serbia, care afirmă că se folosește în zona Vârșetului în exemple de tipul: *S-o dogătat mâncarea*). Astfel de forme s-au răspândit și în nord-vestul Olteniei, regiune pentru care le semnaleză manualul de *Dialectologie română* (Caragiu Marioțeanu et alii 1977: 152): *a doars* „a ars de tot”, *dofacem* „terminăm de făcut”, *dofiert* „fiert de tot”⁷.

În *Glosar dialectal. Oltenia* (Gl. Olt.) apar forme derivate cu prefixul *do-*: *doaranjarăți* (pf.s. 2 pl) „terminarăți de aranjat”; *a doars* (pf.c. 3 sg) „a ars de tot”; „N-a doars tăciunele” (p. 34); *dofacem* (prez. 1 pl.) „terminăm de făcut” (*ibidem*); *dogășit, dofost, se dogătește* (vb. refl. prez. 3 sg.): „se termină de gătit (mâncarea)”

⁶ Prefixul *pro-* nu trebuie confundat cu cel provenit din latină și greacă, întâlnit în derivarea unor verbe de tipul: *a propune, a produce* sau a unor substantive cum ar fi: *proeuropean, prorector, prodecan*.

⁷ Vezi și I. Evseev, *Semantica verbului*, p. 93, nota 55.

(p. 34); *dospus* (pf.c. 3 sg.) „a spus”: „Nu i-a *dospus* că el e mort”; *să dostrice* (conj. prez. 3 sg.) „să strice (de tot)”: „Vezi să nu-l *dostrice* [ceasul]” (p. 35); *dosurd* (adj. m.) „surd (de tot)”: „Nu-s *dosurd* până acum” (p. 35); *ai doterminat* (pf.c. 2 sg.) „terminat (de tot)”: „De ce nu ți-ai *doterminat* clăia?” (p. 35); *să dozicem* (conj. prez. 1 pl.) „să zicem”: „Să nu *dozicem* chiar așa” (p. 35). Aria Olteniei face corp comun cu aria românilor din nordul Bulgariei, unde se întâlnesc și formele: *doplâng* (prez. 3 pl.) „reproșează, regretă”: „Nu poate baș să vorbească [românește], da nepoatele, știți, *doplâng* și să mânia pe mumă-sa”; *a doprit* (pf.c. 3 sg.) „a oprit”: „Dona a învățat cu fetele mele, d-aia ea aicea a *doprit* la mine” (TD–Bulg.: 322)

Andrei Mișan menționa, în studiul său din 1973 (*Problema prefixelor „aspectuale” în limba română*) și alte exemple de tipul *a doajunge* „a ajunge de-a binelea, a ajunge la țintă” *a docina* „a termina de cinat”, *a domulge* „a termina de muls”, *a docurge*, *a dodescânta*, *a doafila*, *a doface*, *a se doduce*, *a doavea*, *a doîncheia*, *a docânta* etc.

Alte exemple ni le oferă I. Rizescu în articolul (din 1967 b: 34) *Prefixele regionale dacoromânești ză- și do-*: *doaduce* „a aduce tot”; *doaranja* „a aranja de tot”; *a docânta* „a termina de cântat”; *doface* „a termina”; *dolăsa* „a (se) lăsa de tot”; *dopleca* „a pleca de tot”; *dostrica* „a strica de tot” (Rizescu 1967b: 34).

„Tot natu-ș mulzi oili lui și după ș li-o *domuls*, atunșa puñim în măsură, în cumpănă, lapčili” (E.P., *Folclor...*, 143–13, apud Mișan, 1973, 109).

„Dzăua, dzimiñața, când *doprîndzîm*, copii îmblă prin sat ș-astrîng l’emne dîla tóce cășil’i și l’e pun întră drumuri. Și sara, când *doșinăm*, l’e-aprindzem” (I. Pătruț, *Note de folclor .....*, 336, apud Mișan, 1973: 109).

3.1.2. Indică și intensitatea/ gradul adjectivelor:

doalb „alb de tot”; *doplin* „plin de tot”; *doras* „plin ras”; *dosurd* „surd de tot” (cf. Rizescu 1967 b: 35).

3.2. Prefixul *pro-* (*pră-*, *pio-*, *prea*⁸, *preu*⁹) indică repetarea acțiunii exprimate de verbul la care se atașează¹⁰: *am preovenit înapoi* „m-am întors”, *a profierbe* „a fierbe din nou” (*Tratat*: 265, 266); *să proruga* „se ruga din nou” (Caragiu Marioțeanu *et alii*, 1977: 152), *a proveni* „a veni din nou”, *a propocni* „a pocni din nou”, (Rizescu 1967a: 30). Și acest prefix a pătruns în aria vecină, în Oltenia, unde se întâlnesc forme verbale de tipul:

⁸ În varianta cu prefixul *pre-*, am întâlnit participiul *prefiert* „fiert a doua oară” la un vorbitor din zona Vârșetului, Serbia.

⁹ Din păcate, nu am depistat exemple cu prefixele în variantele *pio-*, *preu-* menționate în *Tratat*.

¹⁰ Andrei Mișan menționează în studiul sus-amintit (p. 109) că prefixul *pro-* indică verbelor sensul de repetare, adeseori de o altă persoană.

– **profacem** „facem din nou”: *Znopii-i profășim iar grămadă* (Gl. Olt. 1967: 92).

– **am proreclamat** „reclamat din nou”: *Io am proreclamat iară la București, la minister (ibidem)*.

Andrei Mișan (1973: 109) indică și alte exemple: **a proafla** „a găsi, a afla din nou”, **a procrește** „a crește la loc”, **a proda** „a da din nou, a da la rândul său”, **a se procufunda** „a se scufunda din nou”, **a prozice**, **a proîncăleca**, **a proîncepe**, **a se proîntoarce**, **a propleca**, **a prosocoti**, **a proscoate** etc.

„Ăsta-i cînéicu lui Dragobiéci cîn ș-o pierdut oili și le-o proaflat” (E. P. *Folclor...*, 92, 76). „Atunșa dracu să procufunda-n iaz și spuňa cătră dracu al mari și vrea să facă Iorgovan cu păduria” (E. P., *Folclor...*, 97, 81). „Și muieria lui o plicat cu prînz și o căzut și l-o vărsat și s-o dus năpoi în sat iară, ș-o profăcut dži prînz și iar o proplicat și o azuns cu prînz la Mănulia, acolo, la bărbat” (E. P., *Folclor...*, 60, 2). „Ala să-ntorșa, o palmă-n obraz îi da. Iel să prantorșa și proda-n ălalalt, în ortacu lui ș-atunșa să băcau ca drași în bisărică” (E. P., *Folclor...*, 103, 82). „Strîng liemne dă noapce, provin cu oili sara, iar le mulg” (E. P., *Folclor...*, 142, 162).

Cu sens iterativ, **a prociti** apare în scrieri vechi. Am întâlnit și derivate aparente cu prefixul *pro-* într-un text religios ortodox tipărit recent, respectiv în *Acatistul Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos* (Bacău, Editura Bunavestire, 2002): „...să-l **proslăvim** pe Cel ce a venit să ne mântuiască și să-I cântăm...” (p. 49); „...Nașterea Ta negrăită din Fecioară o **proslăvesc** și cântă așa ....” (p. 59). De fapt, aceste forme sunt moștenite din slava veche, fiind atestate de Fr. Miklosich (1862–1865: 705): *прославуму* „celebrare”. Verbul **a proslăvi** cu sensul „a ridica în slăvi, a preamări, a glorifica” este atestat și în *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”* (p. 1014) a lui Candrea–Adamescu care indică același etimon ca Miklosisch: *vsl. proslaviti*.

CADE (1008) semnaleză existența regională a unor verbe de tipul **a prociti** „a citi din nou, de mai multe ori, a repeta o lectură” (de fapt, și în această situație, nu avem un derivat pe teren românesc, ci este menținut din slava veche: *pročitati* cf. și Miklosisch 1862–1865: 712); **a proface** „face din nou, a reface, a face la loc” (Banat) (CADE: 1009).

În vechea slavă, prefixul *pro-* avea sensul „străbatere, pătrundere”, sens menționat de I. Rizescu (1967a, p. 28) la Dosoftei: „Acest svînt au **procitit** foarte cu socotință toată dumnezeiasca scriptură” (Dosoftei, v.s. 204; după DA ms. – apud *ibidem*) și cu același sens, același autor îl menționează, în articolul lui Emil Petrovici, din 1935, în forma bănățeană **a proumbla**:

„Au că mor, au că nu mor,
Ustănit și plin dă dor,
Cîtu-i dzălu dă nalt,
Dă trii ori l-am **proumblat**” (E. P., *Folclor*)

3.2.1. Există și situații în care verbele primesc simultan prefixele *do-* și *pro-*, cu păstrarea sensului propriu fiecăruia: *am dopropus cucuruzu* „am terminat de pus a doua oară porumbul unde n-a răsărit” (cf. *Tratat*: 265).

pre-: întâlnim, cu mare frecvență, derivate menționate în Gl. Olt.:

preadunam (4 sil., impf. 1 sg) „adunam din nou”: „Desfăceam [firul de borangic] de pe băț și-l preadunam pe mosoară” (*ibidem*, p. 89); *precheamă* (prez. 3 sg.) „cheamă (din nou)”: „[...] care-o-îmbunat la nuntași îi *precheamă* iară” (*ibidem*, p. 89), *se preduc* (refl. prez. 3 pl.): „Luni seara se preduc iar cu mireasa înapoi ...” (*ibidem*); *prefrământa* (prez., 2 sg) „frământa din nou, bine de tot”¹¹ (p.89): „Frământăm aluatu, dupe aloat mai lăsăm um pic, să dospește, și luom făină iar și-o prefrământăm”; *am preînfundat* (perf. c., 1 sg.) „am înfundat (din nou)”: „Pi-ormă, am vazt că nu ține apa, l-am preînfundat” (*ibidem*); *preluăm* (prez. 1 pl.) „luăm (din nou)”: „[Carnea] uo suim îm pod, uo *prelóm* dim pod” (*ibidem*); *preătură* (prez. 3 sg) „mătură (din nou)”: „Dupa și-l udă [pământul], iar *preătură* și-o fașe bine aria” (*ibidem*); *premana* (impf. 3 sg.) „mâna din nou”: „Îl bătea [calul] și-l *premana* și-ncoa și-ncolo și bătea [grâul din arie] cu calu” (*ibidem*, p. 90); *prenoim* (prez. I, pl.) „semănăm din nou boabe (de porumb)”: „Dacă [porumbul] nu ie bun, îl mai mâncă și ceva, îl mai *prenoim*, mai punem altu” (*ibidem*); *preîntorc* (oile) (prez. 3 pl.) „întorc din nou”: „Iar le *preîntorc* [oile]” (*ibidem*); *prepui* (prez. 2 sg.) „pui din nou, repui”: „Scoți drobiu aia și-i *prepun* înapoi acolo” (*ibidem*). De la acest verb s-a format și un substantiv: *prepusături* „boabe de porumb semănate a doua oară”: „După ce-i *prepuneam*, lăsam de răsărea *presupăturile* elea, de creștea” (*ibidem*); *să prespăl* (conj. prez. 1 sg.): „Să le *prespăl*, a zis că nu le-am spălat bine” (*ibidem*); *prestrângem* „strângem (din nou)”: „Luăm furși și-l întoarșem de pe-o parte pe alta, câ sâ să usușe ca lumea; s-atunș îl *prestrânjim*, îl fașem porsóri, capiță” (*ibidem*); *previn* (prez. 3 pl.) „vin (din nou)”: „Oaminii care s-adună la fată iar *previn* în cuscri, iar după mireasă” (*ibidem*, p. 91); *previndea* (impf. 3 sg.) „revindea”: „... și el o vindea cu [...] o mie două sute de lei mia, o *previndea* el” (*ibidem*, p. 91). În *Glosar dialectal. Muntenia* (1999: 235), se întâlnește și substantivul corespondent verbului *a preface* „a face din nou” – *prefăcanie* „rachieu distilat de două ori”.

prea-: *preaface* (3 silabe, prez. 3 sg.) „se face de tot, se termină de făcut”: P-ormă cearcă [săpunul] și când se *preaface* îi dă cu sare și-l ia jos” (*ibidem*, p. 89). În această variantă, prefixul *prea-* este sinonim cu prefixul *do-* având sens terminativ.

¹¹ Forma prefixată *prefrământa* (vb. prez., 2 sg) este în uz și la românii din nordul Bulgariei cu același sens ca în Oltenia „frământa din nou, a doua oară”: „[Pâinea] o lăsăm dă se dospească și oar o *prefrământăm* și-o punem în tâvi d-o cocem” (TD-Bulg.: 383).

3.3. Prefixul *ză-* are valoare incoativă, inceptivă în exemplul *zăpost* „ajunul postului” (Beltechi, 1975: 185); în unele localități, această nuanță de sens s-a pierdut, iar cuvântul *zăpost* înseamnă doar „post”. Cu aspect terminativ, se folosește prefixul *ză-* în exprimări de tipul: *am zăuitat/ zuitat* „am uitat complet”. În varianta specifică Banatului, ne-a fost confirmată forma *m-am zuuitat* cu sensul „am uitat complet” ca fiind în uz în zona Vârșetului din Serbia.

Foarte interesantă ni se pare precizarea lui Andrei Mișan (1973: 110) că în vorbire niciodată nu se întâlnesc amândouă verbele, unde apare *zăuita* nu apare *uita* și invers:

Ex.: „Cîm pliacă dži la părinți iei, strîgă mamă-sa: Leno o Moriooo, cum o kiamă, că șică să cauce năpoi, că să nu-i zăuici (E. P., *Folclor...*,55). Șîrbi i-o zăgonit¹² pră turș” (E. P., *Folclor...*, 80, 66)

În *Glosar dialectal. Oltenia*, nu am găsit forme derivate cu prefixul *ză-*.

În Maramureș, am întâlnit în texte dialectale verbul *a uita* „a privi” cu prefixul aspectual *ză-* într-un fragment în care se precizează că o femeie însărcinată nu are voie să se *zăuite* la un animal, din pricina superstiției că viitorul copil va avea un semn în forma aceluși animal: *nu trebe să să zăuite la oarece lucru sau animal* (Ferești) (Farcaș 2009, p. 105).

Și la nord de Tisa, întâlnim verbul *a uita* construit cu prefixul *ză-* în contextele următoare:

„Apăi i să zăuita, zîce „m-am zăuitat”. S-o zăuita la noi o femei-n Dibrova, s-o zăuitat pă iepurie, ce fugé pîm pădure, iepurie. Apîi s-o zăuita ș-așă o făcut fată, la față cu uochi, cu sprîncene, tăt așă ca iepurilie” (TD-Bas., ST., 386/20); „s-o zouitat pă iepure” (*ibidem*, p. 386/30).

În aceste situații, prefixul *ză-* marchează intensificarea acțiunii, sens diferit de cel obișnuit din sârbă, adică de terminare a acțiunii¹³.

3.4. Apar și situații în care aceste prefixe se adverbializează, desprinzându-se de verb, în construcții de tipul: *nu + do* „nu chiar” și *mai + do* „aproape, pe punctul” și „exprimă negarea prezenței în întregime a calității, privită ca o consecință a unei acțiuni în desfășurare, sau redau ideea de proximitate, idee care apare și în cazul verbelor durative sau terminative precedate de *mai + do*” (Beltechi, 1975: 180). Și prefixul *pro-* se poate detașa de verb, devenind un determinant adverbial: ... *pro dănou fac mîncare ș-o-mpart* (*ibidem*, p. 183).

I. Rizescu (1967 b: 34) menționează situația când prefixul *do-* se adverbializează, adică atunci când acesta apare pe lângă un verb la conjunctiv

¹² Forma *zăgoni* a pătruns în română din sârbo-croată *zàgoniti*, la fel și *zăgrăi* < scr. *zàgrajati*. Cf. Rizescu 1967 b: 32.

¹³ Cf. și materialul lui I. Rizescu, (1967b., p. 31–36).

(precedat de adverbul *mai*): „Iera mai **do** să cad; Iera mai **do** să mă-mbăt, dar nu mă-mbătai, sunt numai amețit”.

În concluzie, contactele lingvistice cu populații aloglote, produse în zone ale Dacoromaniei unde există condiții istorice și/sau geografice pentru astfel de interferențe, au ca rezultat trăsături dialectale care de multe ori corespund unor „goluri” în sistemul limbii române literare. Un astfel de caz este apariția mărcilor formale ale aspectului în anumite (sub)diviziuni ale dacoromânei.

BIBLIOGRAFIE

- Beltechi 1975 = Eugen Beltechi, *Trei arii bănățene: do(-), pro-, ză-*, în „Cercetări de lingvistică” (CL), 20, 2, p. 173–186.
- CADE = I.-A. Candrea, Gh. Adamescu, *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”* (CADE), București, „Cartea Românească” S.A., 1926–1931.
- Caragiu Marioțeanu et alii 1977 = Matilda Caragiu Marioțeanu, Ștefan Giosu, Liliana Ionescu-Ruxândoiu, Romulus Todoran, *Dialectologie română*, București, Editura Didactică și Pedagogică.
- Diaconescu 1977 = I. Diaconescu, *Infinitivul în limba română*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Farcaș 2009 = Ioan-Mircea Farcaș, *Lexicul subdialectului maramureșean*, Cluj-Napoca, Editura Dacia.
- GALR II = Valeria Guțu Romalo (ed.), *Gramatica limbii române* (GALR), vol. II: *Enunțul*, București, Editura Academiei Române.
- Gl. Munt. = Maria Marin, Iulia Mărgărit, *Glosar dialectal. Muntenia*, București, Editura Academiei Române, 1999.
- Gl. Olt. = Boris Cazacu (ed.), *Glosar dialectal. Oltenia*, București, Editura Academiei RSR, 1967.
- Miklosich = Fr. Miklosich, *Lexicon palaeslovenico-graeco-latinum*, Vindobonae, Guilelmus Braumueller, 1862–1865.
- Mișan 1973 = Andrei Mișan, *Problema prefixelor aspectuale în limba română*, în „Cercetări de lingvistică” (CL), 18, 1, p. 101–111.
- Petrovici 1935 = Emil Petrovici, *Folklor din Valea Almăjului*, în „Anuarul Arhivei de Folclor”, III, p. 25–128.
- Rizescu 1967 a = Ion Rizescu, *Prefixele pro- în limba romană*, în *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română* (SMFC), IV, București, Editura Academiei RSR.
- Rizescu 1967 b = Ion Rizescu, *Prefixele regionale dacoromânești ză- și do-*, în *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română* (SMFC), IV, București, Editura Academiei RSR, p. 31–36.
- TD–Bas. = Maria Marin, Iulia Mărgărit, Victorela Neagoe, Vasile Pavel, *Graiuri românești din Basarabia, Transnistria, nordul Bucovinei și nordul Maramureșului. Texte dialectale și glosar*, București, „Bucureștii Noi”, 2000.
- TD–Bulg. = Victorela Neagoe, Iulia Mărgărit, *Graiuri dacoromâne din nordul Bulgariei. Studiu lingvistic. Texte dialectale. Glosar*, București, Editura Academiei Române, 2006.
- TD–Mar. = *Texte dialectale din Maramureș* (material nepublicate, din 7 localități), București, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”.

- Tratat* = Valeriu Rusu (coord.), *Tratat de dialectologie românească*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1984.
Vulpe 1963 = Magdalena Vulpe, *Repartiția geografică a construcțiilor cu infinitivul și cu conjunctival în limba română*, în „Fonetică și dialectologie” (FD), V, p. 123–155.

MODALIZATION AND VERBAL ASPECT IN THE BANAT AND MARAMUREȘ SUBDIALECTS

ABSTRACT

By its current definition, modalization is a procedure of giving the category of mood an expression in a linguistic message (GALR, II: 673). Our material proposes a discussion about some modal verbs belonging to standard Romanian (a putea ‘can’, a trebui ‘must’), but also about verbs such a pune ‘put’, a da ‘give’, a prinde ‘catch’ – which in north-western local varieties of speaking may function as modal verbs. These last three have an additional feature which their correspondents in standard Romanian lack, i.e. the possibility of expressing modal or aspectual values when followed by an infinitive. The aspect category is also expressed in Daco-Romanian by prefixes such *do-*, *pro-* and *ză-*, all of them generally considered to be peculiar for the linguistic variety spoken in the Banat region, where they are the result of linguistic contacts with Serbian speakers. The prefix *ză-* is also known in the local variety of Maramureș, where it has another Slavic origin, being attributable to contacts between Romanian and Ukrainian.

Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca
Facultatea de Litere din Baia Mare